

กำแพงอาหารเมืองจีน: สนค. ชื่อนาคตส่งออกเกษตรไทยในยุค “จีนพึ่งพาตนเอง”

นายันทพพงษ์ จิระเลิศพงษ์ ผู้อำนวยการสำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า (สนค.) เปิดเผยว่า สนค. ได้ติดตามสถานการณ์การค้าและมาตรการของจีนซึ่งเป็นตลาดส่งออกที่สำคัญของไทยอย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะภายใต้แผนพัฒนา ฉบับที่ 14 (ปี 2564-2568) ที่จีนกำลังเร่งสร้าง “ความมั่นคงทางอาหาร” อย่างจริงจัง มีเป้าหมายสูงสุด คือ การพึ่งพาตนเอง และลดการนำเข้าสินค้าเกษตร นโยบายนี้ส่งผลกระทบต่อไทยเนื่องจากจีนเป็นตลาดส่งออกสินค้าเกษตรกรรมที่สำคัญอันดับหนึ่งของไทย (ในช่วง 11 เดือนแรกของปี 2568 ไทยส่งออกสินค้าเกษตรกรรมไปจีน มีสัดส่วน 38.42% ของมูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตรกรรมทั้งหมดของไทย) จึงถือเป็นความท้าทายเร่งด่วนที่ไทยต้องปรับตัว

ยุทธศาสตร์ของจีน¹ มีความชัดเจนและขับเคลื่อนพร้อมกันใน 3 มิติ มิติแรก คือ “การพึ่งพาตนเองด้านอาหาร” โดยเฉพาะธัญพืชขั้นพื้นฐาน (ข้าว ข้าวสาลี ข้าวโพด) จีนตั้งเป้าผลผลิตดังกล่าวให้ได้ไม่ต่ำกว่า 650 ล้านตันต่อปี ซึ่งในปี 2567 จีนผลิตได้ถึง 700 ล้านตันแล้ว มิติที่สอง คือ การทุ่มทุนมหาศาลด้าน “เทคโนโลยีและนวัตกรรมเกษตร” มีการพัฒนาพื้นที่เพาะปลูกมาตรฐานสูงกว่า 417 ล้านไร่ และเร่งพัฒนาสายพันธุ์พืชและสัตว์ของตนเอง ปัจจุบันสัดส่วนการใช้เมล็ดพันธุ์จีนหรือพืชที่พัฒนาภายในประเทศมีมากกว่า 95% ของพื้นที่เพาะปลูก รวมถึงการพัฒนาสายพันธุ์ไก่เนื้อ โค และกุ้งขาว

มิติสุดท้ายที่สำคัญมาก คือ จีนไม่ได้มองถึงความมั่นคงทางอาหารแยกส่วน แต่ได้บูรณาการเข้ากับ “การพัฒนาชนบทและลดความยากจน” อย่างเป็นระบบ ภายใต้วิสัยทัศน์ “สร้างชนบทที่เข้มแข็ง มั่งคั่ง สวยงาม และทันสมัย” จีนลงทุนโครงสร้างพื้นฐานยุคใหม่ เช่น เร่งขยายเครือข่าย 5G ให้ครอบคลุมพื้นที่ชนบท ผลักดันนโยบาย “One Village One Product” ใช้ e-Commerce เชื่อมเกษตรกรกับตลาดเมือง ใช้นโยบาย “Talent Revitalization” ดึงดูดคนรุ่นใหม่กลับไปทำเกษตรสมัยใหม่ ใช้ฐานข้อมูล “National Rural Big Data Platform” ติดตามรายได้และความเป็นอยู่ และมีการช่วยเหลือเยียวยาเฉพาะกลุ่ม เช่น เงินช่วยเหลือคนพิการ ผู้สูงอายุ ครอบครัวเด็กนักเรียน และส่งเสริม “Eco-Tourism” และ “Rural Homestay Economy” เพื่อสร้างรายได้ในรูปแบบใหม่ให้กับชุมชน

นี่คือสัญญาณชัดเจนว่า จีนกำลังเปลี่ยนสถานะจาก “ผู้นำเข้า” เป็น “ผู้ผลิตไฮเทค” ซึ่งบังคับให้ผู้ประกอบการไทยต้องปรับตัวจากการ “ขายสินค้าโภคภัณฑ์” ไปสู่การ “แข่งขันด้วยนวัตกรรมและคุณภาพ”

ข้อมูลการส่งออกของไทยในช่วงปีที่ผ่านมา ตอกย้ำความจำเป็นในการปรับตัวและกระจายความเสี่ยงอย่างเร่งด่วน ในปี 2567 แม้ตลาดจีนซึ่งเป็นตลาดส่งออกสินค้าเกษตรกรรมอันดับหนึ่งของไทย จะหดตัวรุนแรงถึง 10.67% แต่ภาพรวมการส่งออกสินค้าเกษตรกรรมของไทยขยายตัว 7.64% ปัจจัยสำคัญที่ช่วยพยุงสถานการณ์คือ “ตลาดรองดาวรุ่ง” ที่เติบโตอย่างก้าวกระโดดมาชดเชย ได้แก่ สหรัฐอเมริกา ที่ขยายตัว 26.09% และอินโดนีเซีย 23.46% ข้อมูลนี้ชี้ให้เห็น “โอกาส” ว่าตลาดสหรัฐฯ และอาเซียนมีศักยภาพสูง แต่ใน 11 เดือนแรกของปี 2568 กลับพบว่าตลาดสหรัฐฯ ชะลอตัว (-5.77%) แม้จีนจะกลับมาโต (+4.49%) ก็ไม่สามารถชดเชยภาพรวมการส่งออกสินค้าเกษตรกรรมทั้งหมดของไทยที่ชะลอตัวลง (-4.33%) นี่คือหลักฐานเชิงประจักษ์ว่าการพึ่งพาสหรัฐตลาดใดตลาดหนึ่งมากเกินไปล้วนมีความเสี่ยง

ข้อมูลดังกล่าวนี้อีกชี้ให้เห็นความจำเป็นในการบุกตลาดที่มีศักยภาพ เช่น มาเลเซีย (สัดส่วน 4.54% ของมูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตรกรรมทั้งหมดของไทย) สหราชอาณาจักร (สัดส่วน 3.71%) เวียดนาม (สัดส่วน 2.57%) เนเธอร์แลนด์ (สัดส่วน 2.39%) และแคนาดา (สัดส่วน 1.19%) ซึ่งในระยะ 11 เดือนแรก

¹ ความก้าวหน้าด้านการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 14 (ปี 2564-2568), กระทรวงเกษตรและกิจการชนบทแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน (16 กันยายน 2568)

ของปี 2568 (ม.ค.- พ.ย.) การส่งออกสินค้าเกษตรกรรมของไทยไปยังตลาดเหล่านี้ขยายตัว 3.43% 9.97% 50.86% 24.56% และ 16.20% ตามลำดับ

นายณัฏฐพร พงษ์ฯ กล่าวทิ้งท้ายว่า การที่ไทยจะรักษาส่วนแบ่งตลาดและเพิ่มมูลค่าการส่งออกไปจีน ไทยจำเป็นต้องปรับกลยุทธ์ให้สอดคล้องกับเทรนด์ตลาดจีน ทั้ง “Healthy China 2030” (เช่น อาหารสุขภาพ อาหารฟังก์ชันผสมสมุนไพรไทย) นโยบาย “Green China” (สร้างแบรนด์สินค้ายั่งยืน) และการรุกช่องทางดิจิทัล อย่าง Tmall JD.com และ Douyin รวมถึงศึกษาความเป็นไปได้ในการ “อำนวยความสะดวกการรับรองมาตรฐาน” เช่น การรับรองฉลากคาร์บอนหรือมาตรฐานความยั่งยืนที่จีนให้การยอมรับ เพื่อสร้างแต้มต่อให้สินค้าไทย หรือแม้แต่ “การส่งเสริมการร่วมทุนระหว่างผู้ประกอบการไทยกับบริษัทเทคโนโลยีเกษตร (Agri-Tech) ของจีน” เพื่อพัฒนานวัตกรรมสินค้าให้ตรงกับความต้องการของตลาดจีนยุคใหม่ที่เน้นเทคโนโลยีเป็นหลัก

อย่างไรก็ตาม ยุทธศาสตร์ที่จำเป็นที่สุด คือ “การเร่งกระจายความเสี่ยงและเจาะตลาดส่งออกใหม่” เพื่อลดการพึ่งพาสหรัฐจีนมากเกินไป นอกจากนี้ ยังมีมาตรการความมั่นคงด้านอาหารของต่างประเทศที่ไทยสามารถนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมเพื่อสร้างความมั่นคงด้านเกษตรและอาหารของประเทศ อาทิ (1) สิงคโปร์ ใช้เทคโนโลยีขั้นสูงในการทำฟาร์มในเมือง (Urban Farming) เพื่อเอาชนะข้อจำกัดด้านพื้นที่และเพิ่มความมั่นคงทางอาหาร โดยใช้เทคโนโลยี เช่น ระบบเกษตรอัจฉริยะ และเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตกับแอปพลิเคชันต่าง ๆ เพื่อควบคุมปัจจัยการปลูก เช่น แสง LED อุณหภูมิ ความชื้น และก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ เพื่อเพิ่มผลผลิตให้สูงกว่าการเกษตรแบบดั้งเดิม 10-15 เท่า โดยมีเป้าหมายตามนโยบาย “30 by 30” คือ สามารถผลิตอาหารภายในประเทศได้ 30% ของปริมาณที่บริโภคทั้งหมด ภายในปี ค.ศ. 2030 (2) สหภาพยุโรป ใช้ยุทธศาสตร์ “จากฟาร์มสู่ผู้บริโภค” (Farm to Fork) เพื่อสร้างระบบอาหารที่ยั่งยืน ตั้งแต่การผลิตในฟาร์มไปจนถึงผู้บริโภค โดยลดภาษีมูลค่าเพิ่มสำหรับสินค้าออร์แกนิก และสนับสนุนการจัดซื้อสินค้าออร์แกนิกสำหรับโรงเรียนและหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และส่งเสริมการผลิตอาหารที่สะอาดและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมมากขึ้น และ (3) ออสเตรเลีย นโยบาย Australia remain a global food bowl มุ่งเน้นประสิทธิภาพการผลิต รักษาความปลอดภัยทางชีวภาพ พัฒนาอุตสาหกรรมอาหารและการส่งออกอย่างยั่งยืน มีเป้าหมายให้ประชาชนทุกคนสามารถเข้าถึงอาหารในราคาที่เหมาะสม และเพื่อสนับสนุนความมั่นคงทางอาหารของประเทศและของโลก ซึ่งมาตรการเหล่านี้ ไทยสามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับภาคการเกษตรเพื่อนำไปสู่ความมั่นคงด้านอาหารที่ยั่งยืนต่อไปในอนาคต

สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า
12 กุมภาพันธ์ 2569